

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒЫЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«ҒЫЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»**

**PROCEEDINGS
of the XX International Scientific Conference
for students and young scholars
«ҒЫЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»**

**2025
Астана**

УДК 001(06)
ББК 72я631
F96

**«ǴYLYM JÁNE BILIM – 2025» студенттер мен жас ғалымдардың
XX Халықаралық ғылыми конференциясы = XX Международная
научная конференция студентов и молодых ученых «ǴYLYM JÁNE
BILIM – 2025» = The XX International Scientific Conference for
students and young scholars «ǴYLYM JÁNE BILIM – 2025». – Астана:
– 3813 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.**

ISBN 978-601-08-5373-7

**Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас
ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті
мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.**

**The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young
researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities. В сборник
вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по
актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.**

УДК 001(06)
ББК 72я431
F96

ISBN 978-601-08-5373-7

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2025

808. 24	Пулатов Шерзод Аббозович	Межэтнический диалог и переговорные процессы в полиэтничном Казахстане: институциональные практики и политико-правовые основы	3603
809. 25	Сатвалдиев А.Г.	Қазақстандық этносаясатта «жанубий қозғалыс» газетінің алар орны және түрлі кезеңдердегі мемлекеттік саясаттың оның контентіне әсері	3608
810. 26	Токенов А.С.	Социальный капитал и доверие в казахстанском обществе: к вопросу о влиянии этнической структуры	3613
811. 27	Узарова Л.М.	Особенности коммуникации в сфере этномедиации	3617
812. 28	Урстенова Д.Д.	30 лет АНК: новые возможности народной дипломатии	3622
813. 29	Хмелевский В.А.	Межкультурное многообразие и общая историческая память В республике Казахстан	3627
814. 30	Чжан Цзинкай	«Цветные революции» в эпоху интернета (особенности противостояния в странах СНГ)	3630

6 – СЕКЦИЯ
ФИЛОЛОГИЯНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ФИЛОЛОГИИ

**6.1 ҰЛТТЫҚ ӘДЕБИЕТТАНУДЫҢ ЖАҢА ҮРДІСТЕРІ МЕН ДАМУ БАҒЫТТАРЫ
НОВЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНОГО
ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЯ**

815.	Абдулла А. К.	Абай мұрасындағы сакралды ұғымдар	3610
816.	Алаудин Н. Ә.	Нәзира Бердалы поэзиясындағы фольклорлық үрдістер	3614
817.	Амантай Н., Қапсихқызы Д.	«Ескендір» поэмасындағы уақыт пен мәңгілік мәселесі: Абайдың философиялық концепциялары	3618
818.	Ахметбекова Т. У.	Б.Майлин мен А.Чехов әңгімелеріндегі сарказм	3622
819.	Байдуллаева Ж.К.	Қазіргі қазақ прозасындағы мистика жанры	3626
820.	Ғалымжанова З. Т.	Мемуарлық романдардағы тәрбие құндылығы	3629
821.	Дәуренбек А. Ж.	Тұрсын Жұртбайдың «Бесіңді түзе!..» еңбегі: Мұхтар Әуезовтің шығармашылық тағдыры және көркемдік шындық	3632
822.	Ергеш А. М.	Қабдыкәрім Ыдырысов поэзиясындағы интертекст және оның поэтикалық мәні	3638
823.	Еркін А.	«Телқоңыр» және ұлттық болмыс	3641
824.	Жакупова С.С.	XX ғасыр басындағы қазақ әдебиетіндегі ескілікті сынау тенденциясы: Ш.Торайғыровтың «Базарбай молдаға» өлеңі	3644
825.	Жақсыбаева Н. Ж.	Білім берудегі жаңа технологияның тиімділігі	3645
826.	Төребаева А.О.	Жүрсін Ерман арнау өлеңдерінің көркемдік ерекшелігі	3650
827.	Тұрсын Қ. А.	Бейсембай Кенжебаев – аудармашы	3656
828.	Сұлтанбек Ә.	Орыс тілді қазақ жастарының сөз сапасы: түйіткілдер мен шешімдер	3659
829.	Қажетерова Ш. С.	Еркін өлеңдердегі көлеңке образы	3664
830.	Қуанышбаева Н.А.	Тайыр Жомартбаев шығармашылығындағы балалар әдебиетінің көркемдік-жанрлық сипаты және алаш кезеңіндегі білім беру ісіне ықпалы	3669
831.	Құлшар Б. М.	Сатирадағы есімдер жүйесі және олардың эстетикалық-семантикалық жүктемесі	3673
832.	Махмутова А. Қ.	Абай Құнанбайұлының қара сөздері және ұлттық әдебиеттанудың жаңа үрдістері: білім және руханият	3676
833.	Молдахан Е. М.	Tiktok, Instagram секілді әлеуметтік желілерді әдеби білім беруде қолдану тәсілдері	3679
834.	Томабаева А. Ғ.	Шәкәрім мен Қожа Хафиздің философиялық үндестігі	3683
835.	Түсіпбек М. К.	Мұхтар Әуезов пен Оноре де Бальзак шығармаларындағы сыншыл реализм	3688

		принциптері туралы	
836.	Сайфуллаева Б. Б.	Орта ғасыр түркі ойшылдарының мұрасы мен Абай шығармаларындағы көркемдік дәстүр сабақтастығы	3692
837.	Шагирова Д. Р.	Көлеңке архетипінің көркем трансформациясы: Достоевскийдің «Сыңар» повесі мен Төлен Әбдіктің «Парасат майданы» негізінде	3696

**6.2 ҚАЗАҚ ТІЛ БІЛІМІНІҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ КАЗАХСКОГО ЯЗЫКОЗНАНИЯ**

838.	Абденкул Д.С.	Үйлену салт өлеңдеріндегі лингвотанымдық сипат	3700
839.	Абдрахман А.Е.	«Ер Төстік» жырындағы ең басты гендерлік көріністер мен символдар	3704
840.	Амирова А.Б.	Мақал-мәтелдер әлеміндегі билік пен гендер: қазақ және ағылшын паремияларының салыстырмалы талдауы	3708
841.	Анарбекова А.Б.	Оқушылар сөйлеу тіліндегі терминдер қолданысы	3715
842.	Бөгетбаева А.Т.	Жаһанданудың мәдени таптаурындардың қалыптасуына әсері	3719
843.	Дәулетші Д.Р.	Жалпықолданыстағы сөздерді термин ретінде қолдануда жарыспалылық мәселесі (ақпараттық технологиялар саласы бойынша)	3723
844.	Ермекқызы А.	Интернет лексиканың қолданысы	3726
845.	Жаныбекқызы Б.	Ұлттық фильмдердегі тілдік ерекшеліктер және әсерлеуші құралдар (көркемдегіш құралдар)	3730
846.	Жарылхасын Б.Қ.	Мұхтар Мағауин шығармашылығындағы фразеологизмдердің мәні	3733
847.	Қуандықова И.Р.	Кірме сөздер: игерілуі және электронды коммуникация ортасындағы қолданысы	3736
848.	Қайыркен А.О.	Корпустық лингвистика: қазақ тілін оқытудағы инновациялық бағыт	3743
849.	Қанатқызы А.	Зейнолла Шүкіровтың шығармаларындағы кейіпкер тілі мен стилі	3747
850.	Қуаныш Ә.	Methodology for the development of students' emotional competence in the lesson of the kazakh language	3751
851.	Қыдырбай Н.А.	Қазақ тіліндегі жаңа сөздер мен терминдердің пайда болуы және оларды қалыптастыру мәселелері	3755
852.	Мадиярова Д.М.	Жастар тіліне әлеуметтік желінің әсері	3759
853.	Меліс А.Б.	«Жер-Ана» ұғымының мағыналық ерекшеліктері	3762
854.	Муратбаева Ж.К.	Қазіргі қазақ киносындағы тілдік ерекшеліктер (комедия жанры негізінде: “Таптым-ау сені”)	3766

855.	Муратова М.	І.Жансүгіровтің «Құлагер» поэмасындағы мінез-құлық метафоралары	3769
856.	Мұхтарова Ф.С.	Қазақ және қырғыз тілдеріндегі тағамға қатысты этнофразеологизмдер	3772
857.	Нугман А.А.	Фразеологизмдердің лингво-мәдени өрісі	3775
858.	Онгарбаева А.О.	Қазақ және өзбек фразеологизмдеріндегі киелі сандардың ортақ белгілері	3777
859.	Оразалина А.А.	К.Оразалиннің тілдік тұлғасын тану мәселесі	3781
860.	Оралбай А.О.	Қазақ тілін әлеуметтік желілерге танымал ету үшін контент стратегиялары	3785
861.	Оспан М.Ж.	Қазақ халқының мақал-мәтелдеріндегі «Бақыт» концептісі	3790
862.	Өркенқызы А.	Постмодернистік мәтіннің байласымы мен тұтасымын барлау	3794
863.	Рзалиева Р.Ж.	Ғаламтордағы тұлғаны тілдік кемсіту: себебі мен салдары	3798
864.	Сәбитқызы Б.	Жанат Әскербекқызының шығармашылығындағы концептуалды метафора	3802
865.	Түйлебаева Қ.Б.	Хаос және контекст	3805
866.	Тұранов Ы.Ә.	Әлихан Бөкейханов шығармаларындағы антропонимдердің психолингвистикалық сипаты	3809
867.	Уәлібек А.А. Беласар І.Қ.	Қазақ фразеологизмдерінің гендерлік аспектісі	3812
868.	Ұланова Е.Д.	Т.Әбдікәкімовтің «Ажал даласындағы тас» өлеңіндегі сөздердің қолданылуының математикалық жиілігі	3816
869.	Халмурат Е.С.	Mangurtism – future tragedy	3819
870.	Шиктыбаева А.	Жасанды интеллект арқылы өтірік өлеңдер құрастыру	3821

6.3 ОРЫС ТІЛІ ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ КОММУНИКАЦИЯ РУССКИЙ ЯЗЫК И МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ

871.	Абдикадырова А.М., Аманджол А.Е., Беккалиқызы А.	Слово <i>хайп</i> и его производные	3825
872.	Амангелді А.Ж.	Слова-паразиты в речи современной молодежи	3828
873.	Аманшаева И.С., Мәлікова А.Н.	Слово прикол и его производные в молодежном сленге (на материале НКРЯ)	3832
874.	Дудко В.Н.	Языковые средства как механизм воздействия	3836
875.	Елубаева К.К.	Устойчивое выражение "24/7" в современной речи: аспекты значения	3841
876.	Жарлықасым Ж.К.	Синтаксические модели новостных заголовков в интернет-СМИ Казахстана	3844

877.	Жумабаева А.Б.	Лексикографический анализ лексемы «упрямство» в русском и казахском языках	3850
878.	Кеңес Н.С.	Жизненное кредо молодёжи Казахстана: лингвоаксиологический аспект	3853
879.	Қалихан А.А.	Специфика молодежной инвективной лексики (на материале соцсетей Tik Tok, Telegram)	3856
880.	Мазуркина У.А.	Фонетическая интерференция при обучении русскому языку как иностранному китайских студентов	3859
881.	Максимова Д.Г.	Научная VS народная этимология объектов Астаны (по материалам уличных интервью инстагида Мити Байназарова)	3862
882.	Серикова Д.М.	Специфика обучения аудированию в 9 классе	3865

**6.4 ОРЫС ӘДЕБИЕТІ: КӨРКЕМ МӘТІНДІ ТАЛДАУ ЖӘНЕ ТҮСІНДІРУ
РУССКАЯ ЛИТЕРАТУРА: АНАЛИЗ И ИНТЕРПРЕТАЦИЯ
ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТЕКСТА**

883.	Абдрахманова Э.	Bakhyt Kairbekov: the problems of creativity	3869
884.	Ерболат Д.	Фольклор как мотивообразующий элемент в повести З. Наурызбай и Л. Калаус «Приключения Бату и его друзей»	3870
885.	Ибраимова С.	Мотив самопожертвования в прозе Л. Улицкой	3874
886.	Кенжетай Б.	Фольклорные образы и мотивы в цикле «Кудыкины горы» Н. Черновой	3876
887.	Курмангалиева Г.	Метафора «необретенный рай» в романе Бахыта Кенжеева «Младший брат»	3879
888.	Мухамадиева К.	Особенности реализации категории «автора» и «скриптора» в романе Т. Толстой «Кысь»	3881
889.	Надирхан В.	Быт и нравы русского помещного дворянства в изображении Н.И. Новикова, Д.И. Фонвизина, А.Н. Радищева	3884
890.	Онгар А.	Символика круга в романе «Круг пепла» Д. Накипова	3888
891.	Оразалина А.	Литературное наследие Рымгали Нургали: социальные и философские аспекты в произведениях писателя	3891
892.	Өсербайұлы С.	Қазақ романының қалыптасу кезеңдері және дамуы	3893
893.	Сарсенбай М.	Концепция детства в литературе: культурный и философский контексты	3897
894.	Сералимова С.	Исторический контекст и культурные традиции в творчестве тюркоязычных писателей	3900
895.	Тахауикызы Ж.	Тема Древнего Новгорода в исторических и художественных произведениях Н.М. Карамзина	3903
896.	Турабекова И.	Образ современной российской женщины в произведениях Дарьи Донцовой	3907

897.	Цындра А.	Фольклорно-мифологический контекст образа ведьмы в повести Н.В. Гоголя «Майская ночь, или Утопленница»	3912
------	-----------	--	------

6.5 АУДАРМА ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС МӘСЕЛЕЛЕРІ

ПРОБЛЕМЫ ПЕРЕВОДА И МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ

898.	Айтбаева А.М.	Особенности аудиовизуального перевода на примере фильма «Inception»	3918
899.	Акимбекова К.Ж.	Прагматический аспект перевода рассказов Оскара Уайльда	3920
900.	Алпамыс Т.М.	Intercultural Features of Modality Expression in English and Kazakh: Translation Challenges	3922
901.	Амангелдиева А.М.	Қазақ және ағылшын тілдеріндегі мақал-мәтелдегі кейбір соматизмдер аудармасы	3926
902.	Әбдірахман А.Қ.	Аудиовизуалды аудармада реалияларды беру ерекшеліктері	3928
903.	Бектлеуова А.С.	Тіл және әдеп: ұлттық ерекшеліктер мен аудармадағы ұстанымдар	3931
904.	Бультенова Д.Т.	Culinaryonyms as culturally marked lexis: issues of equivalence in translation from Kazakh into English	3933
905.	Дулатова А.А., Кадырова Р.Р.	Ағылшын және қазақ тілдеріндегі фразеологизмдер мен мақал мәтелдердің ұқсастықтары мен айырмашылығы	3937
906.	Елибаева А.Т.	Лингвокультурные трансформации в аудиовизуальном переводе: анализ русской локализации фильма «Веном»	3941
907.	Жексемби Д.Д.	Аудармада қолданылатын цифрлық технологиялардың жетістіктері	3945
908.	Каткенова З.Д.	Childbirth celebration in Kazakh and English cultures	3950
909.	Қыдырбай Г.З.	Орта мектептерде ағылшын грамматикасын оқытуда коммуникативті әдістерді қолдану	3953
910.	Матыгулова А.Н.	Translation of documentary novels	3956
911.	Нығметулла К.Б.	Көркем әдебиет стилінің аудармасы: жасанды интеллект, машиналық аударма мен адам аудармасының салыстырмалы талдауы (Эрнест Хемингуэйдің «Килиманджаро – қарлы тау» әңгімесінің негізінде)	3959
912.	Райнбекова А.К.	«Жеті» санының ағылшын, орыс және қазақ тілдеріндегі фразеологиялық бірліктер мен аудармадағы көрінісі	3962
913.	Сейткенов К.Б.	Көркем мәтін тілі прагматикасын жеткізуде тіркесті бірліктердің аударылу ерекшеліктері	3966
914.	Сүндетова А.Н.	«Жаңбыр» концептісінің тілдік-танымдық сипаты және тіларалық берілуі (Э.Хемингуэйдің «Қош бол, майдан!» романы негізінде)	3972
915.	Утеулиева А.А.	Lexical-semantic types of non-verbal means and their translation	3978

**6.6 ШЕТЕЛ ФИЛОЛОГИЯСЫНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ИНОСТРАННОЙ ФИЛОЛОГИИ**

916.	Айдарбекқызы М. Ермекқызы А.	Тілдердің жойылу қауіпі және қайта жаңғырту мүмкіндіктері	3983
917.	Асатова К.Т.	Semantic and Pragmatic Aspects of Anglicisms in Modern Kazakh	3986
918.	Аслялиева А.Ж.	Frequency and Functional-Semantic Analysis of Color-Denoting Adjectives in George Orwell's "Animal Farm"	3990
919.	Ахметбек Д.А.	Axiological characteristics of the biography of a virtual character	3996
920.	Байсұлтан А. Н.	Ағылшын көркем әдебиетіндегі бейвербалды қарым-қатынастың рөлі	3999
921.	Донбаева А. А.	Использование аутентичных текстовых материалов при обучении чтению в целях повышения мотивации к изучению иностранного языка	4003
922.	Жунусова А. К.	Ағылшын әдебиетіндегі «адамның оң мінезі» лексика-семантикалық өрісінің құрылымы	4008
923.	Кенесбаев А. С.	The language game in modern internet communication	4013
924.	Кенжебай А.Т.	Сравнение языка рекламы в английском и казахском языках	4015
925.	Сабилова Ж.Б.	Репрезентация концепта "семья" в англо-, казахоязычных публицистических дискурсах начала XXI века	4018
926.	Сериккалиева А. Ж.	Образность публицистического дискурса в новогодних речах: сравнительный анализ выступлений президента Казахстана и короля Великобритании	4020
927.	Тлемисова Ж. М.	Semantic analysis of the linguistic changes driven by generation Z's neologisms	4023
928.	Турсынбетова А. Н.	Балалар тіліндегі инновациялар мен олардың сөзжасамдық ерекшеліктері	4027
929.	Ундимисова А.Ж.	Английские пословицы и поговорки: их значение, употребление и русские эквиваленты	4030
930.	Хасенов И. Танабаев Т.	A brief overview of the origins and formation of the basic terms of electricity in English and Kazakh languages	4031
931.	Шандер Д.	The English language acquisition: why are you still unable to speak it?	4034

**6.7 ҚЫТАЙ ФИЛОЛОГИЯСЫ МЕН ЛЕКСИКОЛОГИЯСЫ: ЖАҢА
БАҒЫТТАР МЕН ӘДІСНАМАЛАР
КИТАЙСКАЯ ФИЛОЛОГИЯ И ЛЕКСИКОЛОГИЯ: НОВЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ
И МЕТОДОЛОГИИ**

932.	Абдуллина А.Р.	Тіл мен мәдениеттің өзара байланысы және аудармадағы рөлі	4039
933.	Абдуразакова М. Д.	Ресми іс-қағаздардағы тұрақты тіркестер мен клишелердің аудару тәсілдері (қытай және	4043

		қазақ тілдерінің іскерлік құжаттары негізінде)	
934.	Асқар Н.	Лю Цысиннің “Үш Ғалам” (三体) ғылыми-фантастикалық роман трилогиясының стилистикалық ерекшеліктері	4046
935.	Дюсупжанова Ж.М.	Қытай фильмдерін қазақ тіліне аударудың ең танымал түрлері мен кең таралған әдістері	4049
936.	Кабышева А.Д.	Медициналық терминдерді қытай тілінен қазақ тіліне аудару мәселелері	4054
937.	Күшәнбек М.	Бақ-тағы қытай фразеологизмдерінің қазақ тіліне аударылу ерекшеліктері	4060
938.	Қалекенова Ж.Қ.	Мәдени революция кезеңіндегі әдебиеттің даму көрінісі	4065
939.	Майбас Ә.Т.	Қытай тілін шет тілі ретінде оқытудың бастауыш сатысындағы құрмалас сөйлемдердегі жалғаулықтардың оқыту мәселесі	4068
940.	Мамедова Р.В.	Сравнительный анализ китайских и казахских пословиц и фразеологизмов	4071
941.	Маметова А.М.	Медицина саласындағы кәсіби мәтіндерге лингвистикалық талдау	4076
942.	Мылтықбай Ж.А.	Қытай ауызекі сөйлеу стилінің қолдану аясы	4080
943.	Намазова Ж.Т.	Жасанды интеллект негізіндегі қытай тілін оқу: мүмкіндіктер мен шектеулер	4085
944.	Нұрлан Е.	Цянь Чжуншудың “Қоршалған қамал” романының көркемдік ерекшеліктері мен кейіпкерлер образы	4088
945.	Нұртай А.	«Өмір мен өлім мені қажытады» романында реинкарнация арқылы әлеуметтік жіктелуді бейнелеу	4093
946.	Сейлова А.А.	Влияние политической и культурной ситуации в Китае в период Тан на литературу	4097

**МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ
CONTENTS**

**СЕКЦИЯ 7. ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМДАР
ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ
ECONOMIC SCIENCES**

**Подсекция 7.1 ҰЛТТЫҚ ЭКОНОМИКАНЫҢ АШЫҚТЫҒЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ
ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІГІ**

**ОТКРЫТОСТЬ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ И ЕЕ ЭКОНОМИЧЕСКАЯ
БЕЗОПАСНОСТЬ**

OPENNESS OF THE NATIONAL ECONOMY AND ITS ECONOMIC SECURITY

947.	Асылбаева Ж.Е.	Цифровизация в жилищном строительстве: преимущества и перспективы	4100
948.	Аудан Д.Т.	Өнеркәсіп кәсіпорының тұрақты дамуының	4103

әдебиетінің ықпалын да қамтиды. Бұл екі бағыттың синтезі «Қоршалған қамал» романының әдеби құндылығын арттырып, оны оқырмандар үшін тартымды етеді.

«Қоршалған қамал» шығармасында тілдік шеберлік те ерекше орын алады. Цянь Чжуншу тілді қолданудағы жаңашылдығы мен тапқырлығын кейіпкерлер арасындағы диалогтар мен оқиғаларды сипаттау барысында айқын көрсетеді. Ол әдебиеттегі метафоралық тәсілдерді шебер пайдаланып, кейіпкерлердің бейнесін тереңірек ашуға мүмкіндік береді. Оның бұл ерекшелігі романның көркемдік деңгейін жоғары көтеріп, оны әдебиеттану саласында ерекше зерттеу объектісіне айналдырды.

Жалпы, «Қоршалған қамал» романының тарихи және мәдени алғышарттарын талдау барысында біз Қытай қоғамының сол дәуірдегі әлеуметтік құрылымы мен рухани жағдайын, интеллектуалдық ортаның ерекшеліктерін және әдебиеттегі сатира мен метафораның маңызын анықтай аламыз. Цянь Чжуншудың бұл шығармасы тек қана белгілі бір кезеңнің көркем шежіресі ғана емес, сонымен қатар жалпы адамзаттық құндылықтар мен әлеуметтік құбылыстар туралы ой салатын туынды болып табылады. Сондықтан бұл роман тек Қытай әдебиетінің аясында ғана емес, әлемдік әдебиет контекстінде де жоғары бағалануы тиіс.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. 李文凤. 《围城》中双关语的俄译分析. // 艺术科技. – 2023, 36 (2)
2. 李敏魁. 《围城》小说中知识分子人生困境分析. // 延安职业技术学院学报. – 2022.
3. 宋艳华. 顺应论背景下文学作品中隐喻的英译分析 — 以《围城》为例. // 中国民族博览. 2022 (23)
4. 韩亚蓓. 《围城》中顾尔谦形象分析研究. // 武侠故事. 2022 (22)
5. Anarguli Kauri. Analysis of the Uyghur Translation of the Novel Fortress Besieged from a Three-Dimensional Transformation Perspective. // Comparative Research on Cultural Innovation. 2022, 6(18).
6. Xia Jingyi, Peng Jiahai. Translation Strategies of Culturally Loaded Words from the Perspective of Functional Equivalence—A Case Study of Fortress Besieged. // Overseas English. 2023 (1).

ӘОЖ 821.581

«ӨМІР МЕН ӨЛІМ МЕНІ ҚАЖЫТАДЫ» РОМАНЫНДА РЕИНКАРНАЦИЯ АРҚЫЛЫ ӘЛЕУМЕТТІК ЖІКТЕЛУДІ БЕЙНЕЛЕУ

Нұртай Арайлым

arajlymnurtaj@gmail.com

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің 2 курс магистранты,
Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – доцент м.а., доктор PhD, А.У. Исаев

«Өмір мен өлім мені қажытады» (生死疲劳) – қытайдың қазіргі заманғы жазушысы Мо Янның романы, алғаш рет 2006 жылдың қаңтарында жарық көрді. Бұл шығармада жазықсыз өлім жазасына кесілген жер иесінің алты рет қайта туылып, есек, өгіз, шошқа, ит, маймыл болып өмір сүргені, ең соңында жазылмайтын туа біткен дертке шалдыққан ірі бас сәби ретінде қайта дүниеге келгені баяндалады. Сол сәби жануар кейпінде бастан кешкен ерекше сезімдерін толассыз

әңгімелейді, сондай-ақ жер иесі Симен Нао мен шаруалар отбасы Лань Цзефанның жарты ғасыр бойғы өміріндегі қуаныш-қайғысын сипаттайды. Роман түрлі жануарлардың көзімен Қытай ауылдарындағы соңғы елу жылдағы күрделі өзгерістер мен азапқа толы тарихты суреттейді. 2008 жылы «Өмір мен өлім мені қажытады» Гонконгтың Баптист университеті тағайындаған «Қызыл сарай» атты Дүниежүзілік қытай романдары байқауының бас жүлдесін иеленді. 2018 жылдың қыркүйегінде бұл шығарма Қытайдағы реформалар мен ашықтық саясатының қырық жылдығына арналған ең ықпалды романдардың қатарына енді. «Өмір мен өлім мені қажытады» ағылшын, француз, неміс және басқа да тілдерге аударылған [1].

Бұл үзінді «Өмір мен өлім мені қажытады» романындағы басты кейіпкер Симен Наоның тағдырын сипаттайды. Мо Янның «Өмір мен өлім мені қажытады» (生死疲劳) — 1950 жылы Қытайдағы жер реформасы кезінде өлім жазасына кесілген бай жер иесі Симен Наоның реинкарнациялары туралы баяндайтын сатиралық және фантастикалық роман. кейінгі өмір, оны тирандық помещик деп айыптайды. Алайда Симен Нао өзінің кінәсіздігін айтып, ұмытшақтық сорпасын ішуден бас тартады. Нәтижесінде ол адам әлеміне қайта жіберіліп, бірнеше рет реинкарнацияланады - алдымен есек, содан кейін өгіз, шошқа, ит, маймыл және ең соңында қайтадан адам болып. Осы реинкарнациялар арқылы роман Қытайдың жарты ғасырдағы күрт саяси және әлеуметтік өзгерістерін зерттеп, тарихқа сыни және жиі күлкілі көзқарасты ұсынады.

Есек ретіндегі алғашқы реинкарнациясында Симен Нао өзін бір кездері өзіне тиесілі фермада көреді, қазір оның бұрынғы қызметшісі Лан Лиан басқарылады, ол коммунистік колхоздарға қосылудан бас тартты. Ол есек ретінде Халық республикасының алғашқы жылдарындағы ауыр жағдайды бастан кешіріп, ашаршылық пен ұжымдастырудың қасіретін көрді. Ол сондай-ақ Лан Лианның мәжбүрлі қоғамдық еңбек дәуірінде жеке меншікті сақтағаны үшін қалай шеттетілгенін көреді. Симен Нао өзінің хайуан түріне қарамастан өзінің адамдық санасын сақтайды, ол адамдардың идеологиялық қозғалыстардың салмағымен күресіп жатқанын бақылап отырып, өзінің дәрменсіздігіне ренжіді [2].

Есек болып өлгеннен кейін ол өгіз болып қайта туып, өмірін Лан Лианның қамқорлығында жалғастырады. Ұлы ілгерілеу азапты күшейтіп, аштық пен өлімге әкеледі. Симен Нао өгіз ретінде өте ауыр физикалық жұмысты бастан кешіреді, егістіктерді қатал жағдайда жыртады, бұл Маоның экономикалық эксперименттері кезінде шаруалардың азаптарын көрсетеді. Ол сондай-ақ саяси науқандардың сатқындықтары мен сандырақтарына куә болады, өйткені адамдар Коммунистік партияға адалдығын дәлелдеу үшін бір-біріне қарсы шығады. Оның өгіз ретіндегі өмірі қайғылы аяқталады, бірақ оның жаны тыныштық таппайды және ол қайтадан шошқа ретінде реинкарнацияланады.

Оның шошқа ретіндегі өмірі оны адами істерге жақындатады, өйткені ол Лан Лианның үйінде тұрады және мәдени революцияның өршіп бара жатқан хаосын бақылайды. Уақыттың идеологиялық экстремизмі достар мен отбасы мүшелерін бір-біріне қарсы қояды, ал Симен Нао өскелең ұрпақтың, соның ішінде Лан Лианның балаларының саяси ессіздікке қалай терең араласатынын көреді. Шошқа ретінде ол азапты да, еріккенді де бастан өткереді — союға бордақыланып жатқанда, ол дәуірдің қайшылықтарын бейнелейтін рахаттанатын сәттерді де көреді. Ақырында ол өлтіріліп, қайтадан ит болып оралды.

Ит ретінде реинкарнацияланған Симен Нао 1980-жылдары Қытайдың экономикалық реформалары кезеңіне кіреді, бұл кезде ел қатал коммунизмнен кетіп, капитализм элементтерін қабылдай бастайды. Қоғамдық тәртіптің өзгеруі жаңа кәсіпкерлердің көбеюінен және революциялық жігердің төмендеуінен көрінеді. Ит ретінде Симен Нао Лан Лианның отбасына өте адал, бірақ ол сонымен бірге адамдардың амбициялары мен моральдарының уақытпен қалай өзгеретінін байқайды. Ол бұрынғы революционерлердің жаңа шындыққа бейімделу үшін күресіп жатқанын, ал жас ұрпақтардың идеологияның орнына байлыққа ұмтылғанын көреді. Оның өмірі тағы да аяқталады, бірақ оның сапары аяқталмайды - ол маймыл болып қайта туды.

«Өмір мен өлім мені қажытады» бес бөлімнен тұрады, алғашқы төрт бөлім өз ішінде тарауларға бөлінеді, әр тарауда симметриялы тақырыптық атаулар кездеседі. Романның баяндау құрылымы бір-бірімен тығыз байланысып, басты кейіпкер – Симен Наоның алты рет қайта туыл уы арқылы бүкіл шығарманың қаңқасы құрылады.

Романда көптеген кейіпкерлер бар, басты оқиғаларға 23 кейіпкер қатысады. Бірақ олардың барлығы айқын және толыққанды сипатталған. Әсіресе, бірнеше рет қайта туылатын Лан Цяньсуйдің бейнесі ерекше. Оның әрбір жаңа өмірі өзгеше сипатқа ие: есек болып туған кезде еркін және сергек, сиыр болғанда қарапайым әрі қыңыр, шошқа кейпінде ашкөз және қатыгез, ит болғанда адал әрі жағымпаз, ал маймыл болғанда айлакер әрі ойнақы. Алайда әрбір өмірінде ол өзінің адамдық қасиеттерін сақтап қалады. Мысалы, ол Мэн Поның ұмыттыру шайын ішуден бас тартып, өткен өмірінің естеліктерімен жаңа өмірге енеді. Ақырында, Бай Ши есімді кейіпкердің зорлық-зомбылыққа ұшырауын көргенде, оның жүрегі ауырады. Осы арқылы романның барлық желілері біртұтас байланысқа түседі [3].

«Өмір мен өлім мені қажытады» романында жергілікті диалект пен қарапайым халықтың сөйлеу мәнері кеңінен қолданылады. Осы арқылы шығарма тілі жоғары деңгейдегі әдеби стиль мен қарапайым халықтық сөйлеу мәнерінің үйлесімін көрсетеді.

Ауызекі сөйлеу тілі: Мысалы, «Аға, тамақтан, қасарыспа!» деген сөйлемдегі «қасарысу» сөзі «қыңырлық таныту, айтқанды тыңдамау» дегенді білдіреді. Осындай күнделікті тіркестер оқырманға кейіпкерлердің мінезін тереңірек түсінуге көмектеседі.

Диалект сөздер: Мысалы, атаулар – 热憋子 (ыстық басу), 拔毛 (жүн қырку), 货郎鼓 (саудагер дабылы); етістіктер – 干甚 (не істеу), 骗腿 (алдау); сын есімдер – 窝囊 (салғырт), 焦干 (кұрғап қалған); басқа сөздер – 姘好 (жақсы-жаман).

Мақал-мәтелдер мен тұрақты тіркестер: Олардың қолданылуы шығарманың мазмұнын қарапайым әрі түсінікті етеді. Мысалы, Симен Наоның әйелі Бай Ши бала туа алмағандықтан, күңі Иньчунды күйеуіне әйел ретінде қосуға келіседі: «Сен оны ал, күйе, өзгенің есесіне кетпесі н!» (肥水不流外人田 – «Құнарлы су бөтенге ағуға тиіс емес»). Бұл тіркес күңнің үй ішіне тиесілі екенін білдіреді.

Маймыл ретінде Симен Нао зұлымдық пен даналықты бейнелейді, бұл оның өмірдегі абсурдтарды түсінетіндігін білдіреді. Осы уақытқа дейін Қытай толығымен модернизация мен экономикалық жаһандану дәуіріне аяқ басты. Ол өткен мұраттардан бас тартқан тұтынушылық қоғамның өркендеуін байқайды, прагматизм билейді. Оның соңғы жануарға айналуы оған барлық саяси өзгерістерге қарамастан, биліктің, ашкөздіктің және өмір сүрудің іргелі күрестері өзгеріссіз қалатынын түсініп, тарих пен адам табиғатының циклдері туралы ойлауға мүмкіндік береді [4].

Ақырында, Симен Наоға соңғы рет реинкарнация беріледі — ол адам баласы ретінде оралады. Алайда, бұл жолы ол бұрынғы бай жер иесі емес, әлдеқайда қарапайым өмірге келді. Бұл түпкілікті трансформация оны өз саяхатының толық ирониясына қарсы тұруға мәжбүр етеді: оның барлық азаптары мен тәжірибесіне қарамастан, тарих қайталануын жалғастыруда, ал әлеуметтік тәртіп бұрынғыдай күрделі және әділетсіз болып қала береді. Мо Янның романы осылайша тарихтың циклдік көрінісін ұсынады, мұнда адам тағдыры жеке бақылаудан тыс күштер арқылы қалыптасады, бірақ өмір өзінің барлық абсурдтығы мен икемділігін сақтайды.

«Шаршаған өлім» романында адам табиғатының қатыгездігі мен тарихтың абсурдтылығын ашу үшін шығыс мистикасымен астасқан реинкарнация тәсілі қолданылады. Мо Ян адамды жануарға айналдырып, оқиғаны олардың көзімен баяндау арқылы Қытай ауылдарының жарты

ғасырлық өзгерістерін сипаттайды. Ол тарихтың аясында адам табиғатын сынап, оның түпкі мәніне оралуды көксейді.

Егер Юй Хуаның романдары «әдебиеттегі азайтуды» қолдану арқылы қарапайымдық пен шынайылыққа ұмтылса, Мо Ян керісінше, «қосу», тіпті «көбейту» тәсілін пайдаланып, әңгімелеуді күрделендіреді. Осы арқылы ол эмоцияға толы, егжей-тегжейлі, драмалық әрі көпқырлы баяндау стилін жасайды.

Жануарлар тұрғысынан баяндау авторға өз ойын еркін жеткізуге мүмкіндік береді. Си Мэнь Нао есімді кейіпкер алғаш рет есекке айналғанда, автор адам табиғатының төмендігін әшкерелейді. Адамдардың өзімшілдігі мен қатыгездігі жануардың көзімен суреттелгенде одан сайын айқын көрінеді. Ашаршылық кезінде адамдар аман қалу үшін барлық адамгершіліктен айырылады, ал Си Мэнь Нао есек кейпінде өлген соң, аш адамдар оның өлі денесін бөлшектеп жеп қояды.

«Шошқа ойнақтаған» тарауында аңшылықтың қатыгез көріністері суреттеледі. Бұл жерде адамдардың шексіз құмарлығы, қатыгездігі мен алғашқы инстинктері айқын ашылады. Мо Ян қоғамның шынайылығын бейнелеу арқылы адамның өзі де сол қоғамның құрбанына айналғанын көрсетеді. Осылайша, роман Қытайдың жарты ғасырлық ауыл тарихын сипаттап қана қоймай, маңызды әлеуметтік мәселелерді көтереді.

Тарих әдебиеттің мазмұнын байытқанымен, әдебиет тарихты жай ғана бейнелеумен шектелмейді, керісінше, оны қайта ой елегінен өткізіп, өз көзқарасын ұсынады. Мо Ян «отбасылық роман» үлгісін қолдана отырып, Қытайдың жаңа заман тарихын жеке көзқарасы тұрғысынан сипаттайды.

«Шаршаған өлім» романында бай жер иесі Си Мэнь Нао әулетінің үш ұрпағының тағдыры алты рет қайта туу оқиғасы арқылы бейнеленеді. Жер реформасы, 1950-жылдардағы ұжымдастыру, «Ұлы секіріс», Мәдени революция және Қытайдың нарықтық экономикаға көшу кезеңдері ирониялық және гротесктік баяндау тәсілі арқылы сипатталады. Мо Ян ресми тарихи деректерден тыс, қарапайым халықтың тұрмыс-тіршілігін, психологиялық өзгерістерін бейнелей отырып, тарихты өз тұрғысынан жаңаша баяндайды [5].

Романда 1950 жылдары жүргізілген жер реформалары айқын сипатталады. Си Мэнь Нао қайта туылғаннан кейін ұжымдық шаруашылықтарға куә болады, онда жеке меншік жерлер жойылып, фермерлер партиялық бақылауға алынады. Бұл кезеңде ауыл шаруашылығындағы қайта құрулардың қарама-қайшылықтары көрінеді: кейбір фермерлер кедейшіліктен құтылады, ал басқалары жаңа жүйеге бейімделе алмай, қиындықтарға тап болады.

Кейіпкерлердің өмірі арқылы ауыл шаруашылығының механизациясы мен химиялық тыңайтқыштарды қолданудың әсері суреттеледі. Бұл өзгерістер кейде оң нәтиже берсе, кейде экологиялық және әлеуметтік дағдарыстарға алып келеді [6].

Мо Янның «Өмір мен өлім мені қажытады» романы Қытайдың XX ғасырдағы әлеуметтік және экономикалық өзгерістерін тереңінен зерттеуге мүмкіндік береді. Ауыл шаруашылығының ұжымдастырылуы, саяси жемқорлық, экономикалық теңсіздік және жер реформалары сияқты мәселелер қайта туылған кейіпкердің оқиғалары арқылы көркемдік тұрғыда суреттеледі. Роман қоғамның әртүрлі топтарының өмірін кеңінен аша отырып, Қытайдың тарихи дамуына жаңа көзқараспен қарауға мүмкіндік береді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Янь Мо. Жизнь и смерть меня утомляют. – Москва: Эксмо, 2006.
2. 莫言. 生死疲劳. –北京: 北方文学, 2012. 32-33.
3. 陈庆祝. 现当代小说与古代小说传统. // 上海文化. – 上海, 2009. 11-22.
4. 丛新强. 莫言长篇小说研究. – 北京: 北方文学, 2020. 24-25.
5. Тұрсынбек Байжұмаұлы. Сандал ағаш жазасы. – Астана, 2017.

6. <https://qazaqadebieti.kz/21298/mo-yan-kim-zh-mabaj-kim>

УДК 821.581

ВЛИЯНИЕ ПОЛИТИЧЕСКОЙ И КУЛЬТУРНОЙ СИТУАЦИИ В КИТАЕ В ПЕРИОД ТАН НА ЛИТЕРАТУРУ

Сейлова Айзада Адиловна

slv0401@mail.ru

Студентка, Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилёва,
Астана, Казахстан

Научный руководитель – к.и.н., и.о.доцент, Ахметбек Г.

Эпоха династии Тан (618–907 гг.) по праву считается одним из самых значимых и плодотворных периодов в истории китайской культуры и литературы. Этот временной отрезок охватывает расцвет поэтического, художественного и философского наследия Китая, которое оказало влияние не только на последующие поколения, но и на формирование китайской культурной идентичности в целом. Данный период характеризовался высокой степенью политической стабильности, экономического подъёма и расширения международных контактов, что способствовало созданию благоприятной атмосферы для развития различных форм искусства, включая живопись, каллиграфию и, конечно же, литературу.

Особое значение в этот период приобрела поэзия, достигшая наивысшего расцвета благодаря поддержке со стороны правящей элиты, в том числе императоров, покровительствовавших талантливым авторам. Литературное творчество отражало не только внутренний мир поэтов, но и философские, религиозные и социальные аспекты жизни общества. В данном разделе особое внимание уделяется анализу политической и культурной обстановки в Китае в период правления династии Тан, рассматриваются основные события, способствовавшие процветанию искусства, а также оценивается влияние этих факторов на литературный процесс и его дальнейшее развитие.

Династия Тан была основана 18 июня в 618 году Ли Юанем, который после свержения династии Суй провозгласил себя императором Гао-цзу. Империя Тан не сразу достигла своего расцвета, и её успех был результатом длительного процесса становления и адаптации к сложным политическим и культурным условиям. На первых этапах своего правления династия находилась под значительным влиянием кочевых народов, поскольку значительная часть правящей элиты имела тюркское происхождение. Это обусловило активное взаимодействие с культурами Центральной Азии и привнесло в государственное управление, военную стратегию и даже в повседневную жизнь элементы, ранее не свойственные традиционной китайской цивилизации [1].

Однако такой синтез не всегда воспринимался однозначно внутри страны. Влияние кочевых традиций привело к временному ослаблению позиций исконной китайской (ханьской) культуры, что вызвало недовольство среди большинства населения, особенно среди конфуцианской бюрократии, которая традиционно играла важную роль в управлении государством [1].

Многие китайские учёные и чиновники с настороженностью относились к политике культурной ассимиляции, считая её угрозой для традиционного уклада жизни. Тем не менее, этот сложный период стал важным этапом в развитии китайской государственности, так как впоследствии именно гармоничное сочетание различных культурных элементов способствовало формированию уникальной цивилизационной модели династии Тан, в которой сочетались инновации и уважение к традициям. Первые годы правления были направлены на восстановление